

felhasználó gépére. Ebbe a kategóriába is nagyrészt a klasszikusokat és a szövegyűjteményeket lehet sorolni. A használatot nehezíti, hogy speciális olvasókészüléket kell beszerezni, amely nagy valószínűséggel néhány év alatt használhatatlanná válik. A lemezek előállítása nagyon olcsó, de ez nem jelenti azt, hogy az áruk is csekély.

Helyi nyomtatás távoli forrásból

Néhány esetben szükséges lehet egy távoli számítógépen tárolt könyv kinyomtatása. Az eljárás meglehetősen költséges, mivel az ehhez használatos berendezések ára csak nagy példányszám esetén térül meg. Akkor célszerű ezt a megoldást választani, ha olyan könyvre van szükség, amelyet ritkán keresnek, és nyomtatott változata már nem kapható. Másik példa a kereskedelmi forgalomba nem kerülő tudományos monográfiák beszerzése. A kiadók ki tudják használni ezt a lehetőséget piackutatási és marketingcélokra, ha egy könyv megjelentetését kockázatosnak tartják.

Lehetséges megoldások a dokumentumszolgáltatásban

A lemezeken kívül elvben a fenti lehetőségek mindegyike használható a távoli dokumentumszolgáltatásban. A kérdés csak az, hogy valóban fogják-e használni. A szürke irodalom esetében az online szolgáltatás már régóta helyettesíti a kölcsönzést, illetve a mikrofilmlepet. Úgy látszik, hogy az újabb dokumentumoknál az olvasáshoz vagy letöltéshez szükséges online elérés ki fogja szorí-

tani a korábbi módszereket, amelyeket csak a régebbi dokumentumokhoz kell igénybe venni. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szürke irodalmat nem tartják sokáig weblapokon, így nyitott kérdés marad az archiválás.

A referenzművek és a tankönyvek távoli használatára jelenleg nincs igény, hacsak valamely könyvtár helyi szolgáltatását nem akarja ily módon helyettesíteni.

Az igény szerinti nyomtatás nagyon hasznos lehet, nemcsak a nyomtatásban már nem kapható könyvek esetében, hanem azok esetében is, amelyek egyáltalán nem jelentek meg nyomtatásban, de létük ismert a tudományos életben.

Következtetés

Az elektronikus könyvek egyelőre nem befolyásolják lényegesen a távoli dokumentumszolgáltatást. Nincs akkora jelentőségük, mint a folyóiratcikkek elérhetővé válásának. Legjobban a szürke irodalom használatát segítik, ami a kérések jelentős részét teszi ki. Könyvek esetében a távoli jövőre annyi jósolható, hogy mivel jelentős gazdasági érdekek fűződnek a kiadáshoz, változások csak a gazdasági helyzet javulásakor várhatók.

/LINE, Maurice B.: The potential role of e-books in remote document supply. = *Interlending & Document Supply*, 31. köt. 3. sz. 2003. p. 184–186./

(Viszocsekné Péteri Éva)

Könyvtárak a lengyelek informatizálási stratégiájának, az e-Polska c. tervzetnek három változatában

A lengyelek *e-Polska* cím alatt futtatják, és esetenként korrigálják a társadalom informatizálási stratégiáját, az információs társadalomba történő átmenetet. E stratégiai dokumentumnak eddig három változata jelent meg, mindegyik más és más főhatóság – minisztérium – égisze alatt.

Az első a 2001 és 2006 közötti célokat és tennivalókat szabja meg, a *Gazdasági Minisztérium* gondozásában. A következő a 2002 és 2006 közötti időszakra illetékes, és az *Infrastrukturális Minisztérium* munkája. Végül a harmadik, a hatályosság öt évre szóló meghatározásával, 2003-ban látott

napvilágot a *Tudományos és Informatizálási Minisztérium* produktumaként. Mindhárom változatban viszonylag méltányosan szerepelnek a könyvtárak, illetve az, hogy milyen fejlesztések-változások elébe néznek. A szóban forgó változatok sajátossága, hogy mindegyik más oldalról közelít a tennivalók felé, miközben – persze – az egymással megegyező felületek sem hiányoznak belőlük.

Az *első változat* öt stratégiai célt tűz ki, közülük háromban található könyvtári vonatkozások. Nevezetesen:

- Az *Emberi és ismeretbővítési beruházások* elnevezésű stratégiai célcsoport fontos összetevője a számítógépi éra oktatási követelményeire vonatkozik, s így mindenekelőtt az iskolai könyvtárak jelennek meg benne. Konkrétan e könyvtárak multimediális központtá alakításának, a könyvtárosok ismeretei továbbfejlesztésének, a szükséges gyűjtemények felhalmozásának követelménye kerül a tennivalók élére.
- A *tudásra épülő gazdaságban való közreműködés* címén mindenekelőtt az internethez való általános hozzáférést kell szervezni, illetve megvalósítani.
- A *Lengyel kulturális vagy a globális hálózatokban* örvén jelenik meg a Lengyel Virtuális Könyvtár terve, és az archiválás közös, könyvtári-archívumi szabályainak kimunkálása.

A *második változat* lelegején a biztonságos teleinformatikai infrastruktúra fejlesztése szerepel, ezen belül a vidéki régiók teleinformatikai ellátásának a feladata. Itt a könyvtárak – más intézmények mellett – potenciális telecentrumként vannak számításba véve. Ennek mintegy folytatása az a feladat, hogy el kell érni a kiterjedt, gyorsabb és olcsóbb internetkapcsolatot. Újdonság az e-közigazgatás és a benne való könyvtári részvétel. E változat iskolai könyvtárakra vonatkozó részei lényegében átvételek az első változathoz.

A *harmadik változat* 12 tervfeladata közül könyvtári szempontból a következők fontossága emelkedik ki:

- szélessávú internet-hozzáférés valamennyi iskolában;
- a Lengyelország Kapuja címen emlegetett tervfeladat az e-közigazgatás és a közkönyvtári hozzáférés kérdéseit tárgyalja, beleértve a közkönyvtári központi katalógusok létrehozásának szükségességét is;
- Lengyelország promóciója az internetben;
- általános informatikai képzés.

Az ismertetett stratégiákban való könyvtári-könyvtárügyi szereplésből mindazonáltal hiányzik a konkrétizáló megfogalmazás, a belekerülés felbecsülése és a finanszírozók közlése. E stratégiai dokumentumokat főhatóságok készítették, s megfogalmazásaik esetlegességei arról árulkodnak, hogy könyvtári szakemberek nem vettek részt a munkában. Ennek ellenére az e-Polska három változatának megléte, illetve a bennük való könyvtári szereplés fontos dolog. Általuk a könyvtárosok bizonyos értelemben „nyeregben vannak”, csak intenzívebb elszánásukra van szükségük ahhoz, hogy „lovagoljanak” is, azaz a könyvtári honlapok aktív alakításában tevélegesen vegyenek részt.

/RADWAŃSKI, Aleksander: *Biblioteki w ePolsce – trecia odsłona.* = *Bibliotekar*, 10. sz. 2003. p. 5–11/.

(Futala Tibor)

A nemzeti osztott állomány létrehozása Oroszországban digitalizált dokumentumokból

A pénzügyi és személyzeti problémák ellenére az utóbbi időszakban Oroszországban is lendületet vett a *dokumentumok digitalizálása*. A nemzeti könyvtárakon kívül az országos szakkönyvtárak és a regionális könyvtárak is eredményes erőfeszítéseket tesznek e téren. A digitalizálási produkció időközben elérte azt a nagyságrendet, amikor már fel kell vetni a „vele hogyan tovább” kérdéseit, de még nincs akkora, hogy ne lehetne mintaszerűen kezelni az egész folyamatot.

A cél: olyan szabályok és eljárásmodok elfogadása, amelyek eredőjeként megszületik a digitalizált dokumentumokból a *nemzeti osztott állomány*. Eközben is annak a régi alapelvnek kell érvényesülnie, hogy minden részt vevő könyvtárnak lehetőségei szerint kell közreműködni benne, miköz-

ben a használati szükségletei szerinti szolgáltatások illetik meg.

E cél felé fokozatosan kell közelíteni. A szerzőpáros elvi szinten a következők szakmai megvitatására tesz javaslatot:

1. Saját digitalizálási tervét és hozzáférési szabályai kimunkálását illetően minden könyvtár szabadságot élvez, de eközben tartozik figyelembe venni az egész könyvtári közösség érdekeit, illetve a digitalizált dokumentumok nemzeti osztott állománya létrehozásának szükségszerű voltát is.
2. Az országban a könyvtárak a dokumentumok egyszeri szkennelésére és az elektronikusmásolat-csere megszervezett mechanizmusának kimunkálására törekcsenek.